

TRANSITIEGEBIED 6: SAMEN-LEVEN

1. Enkele maatschappelijke ontwikkelingen met impact op SAMEN-LEVEN

Ouderen van 75+ en dus ook het aantal personen met ouderdomsziekten, beperkte mobiliteit, specifieke zorgnoden,... vormen een **groeïende 'nieuwe' groep** binnen onze samenleving die nieuwe uitdagingen naar integratie toe oproepen.

De migratiestroom wordt steeds complexer. Zowel het aantal landen van waaruit men migreert naar Vlaanderen neemt toe (opkomst van migratie uit Aziatische en Zuid-Amerikaanse landen), als het aantal motieven waarom men migreert (gezinshereniging, studie, asiel, arbeidsmigratie,...). Er is een **groeïende diversiteit in de achtergronden van migranten** op etnisch, taalkundig, cultureel en religieus vlak ('groeïende diversiteit in de diversiteit' of 'superdiversiteit').

De **aanwezigheid** van andere culturen en de uitwisseling van (zeer diverse) niet-westerse culturele inhouden onder invloed van internationale mobiliteit en globalisering zorgen voor **fragmentatie** van het sociale weefsel. Gekende leef- en waardepatronen zijn constant onderhevig aan verandering (door grotere mix van religies, culturen, levensstijlen,...).

Hoewel er een groeïende verstedelijking in Vlaanderen merkbaar is, blijft de **grootstedelijke omgeving** (in eerste instantie Brussel, maar ook Antwerpen) uitdagingen mbt samenlevingsvorming met zich meebrengen. Waar de samenleving in Vlaanderen vergrijst, zal in de grootstad Brussel de bevolking juist verjongen. Hoewel in heel Vlaanderen/Brussels Hoofdstedelijk Gewest de verkleuring van de bevolking zich doorzet, is nu reeds in Brussel en Antwerpen 40% (tot 50% in Brussel) van de bevolking van een etnisch diverse afkomst (eerste of tweede generatie). Dit aandeel zal nog verder toenemen. De grootstad bekleedt nu al een '**laboratoriumfunctie**', waar geëxperimenteerd wordt met nieuwe samenlevingsmogelijkheden.

De bevolkingsaangroei, groeïende diversiteit en toenemende verstedelijking dragen elk bij tot een toenemende '**gedwongen nabijheid van anderen**'. Het biedt veel kansen voor (interculturele) uitwisseling en wederzijdse beïnvloeding tussen groepen van individuen, maar vergroot ook de kansen op sociaal conflict.

De vergrijzing en verkleuring van de bevolking brengt **groeïende armoede** met zich mee. Het toenemend probleem van armoede ondermijnt de uitbouw van een duurzame maatschappij.

De opkomst van **ICT** en het wegvallen van locatiegebondenheid zorgt ervoor dat samen-leven zich niet enkel meer afspeelt in de fysieke ruimte, maar ook weerspiegeling krijgt in de virtuele ruimte.

2. Bespreking en reflectie

Transitiegebied 6 bespreekt het samen-leven. De grote heterogeniteit aan individuele identiteiten is het uitgangspunt van de bespreking. Het samen-leven wordt steeds meer gekenmerkt door een fragmentatie van individuele identiteiten. Gedurende lange tijd was de erkenning van iemands identiteit beperkt tot de klasse of de nationaliteit waartoe men behoorde. Twintig tot dertig jaar terug kwam hier geleidelijk aan verandering in (in vrijwel alle Westerse maatschappijen) door de erkenning van de eigen identiteit van groepen (Lammertyn, 2008). Uitingen hiervan zijn bijvoorbeeld het ontstaan van homobewegingen, vrouwenrechten, maatregelen tegen discriminatie van personen met een beperking enz.

Microbenadering: samen-leven in gezinsverband

Kenmerkend voor veranderingen binnen gezinsverband is de groei in verscheidenheid aan gezinsvormen en leefarrangementen (Lammertyn, 2008). Ook al leeft het merendeel nog in traditioneel gezinsverband, er is toch sprake van een toenemende diversiteit aan gezinsvormen en leefarrangementen. Met gezinsvormen bedoelen we de verschillende gedaanten van gezinnen zoals single huishoudens, alleenstaande moeders, nieuw samengestelde gezinnen,... Met leefarrangementen bedoelen we de constellaties waarbinnen gezinnen leven zoals bijvoorbeeld co-housing of kangoeroewoning. Beide ontwikkelingen vragen grote

investerings op individueel vlak (planning, agenda's, emotionele communicatie,...) maar er zijn ook implicaties op maatschappelijk vlak (mbt ruimte (co-housing bij senioren), tijd, participatie, ...). Deze evoluties hebben een onmiddellijk effect op de werkvelden. De werkvelden kunnen opteren om inhoudelijk in te zetten op het vormgeven van nieuwe leefarrangementen vanuit het idee van duurzaamheid of maatschappelijke inclusie. Daarnaast zal het een uitdaging blijken om gezinnen te mobiliseren waarvan de beschikbaarheid beperkt is.

Macrobenadering: samen-leven in de brede samenleving.

Samen-leven speelt zich ook af tussen groepen in de brede samenleving. Anno 2013 moeten we nog steeds vaststellen dat ongelijke machtsverhoudingen tussen groepen uitsluiting en ongelijkheid in de hand werken.

Zoals hierboven aangeduid is de fragmentatie van identiteiten groot en complex. Hoe we als samenleving moeten of kunnen omgaan met deze fragmentatie is hoogst onduidelijk en is (nog steeds) een constante zoektocht. Het valt ons als samenleving moeilijk om met de veelheid, fragmentatie en diversiteit van groepen om te gaan. Er is niet enkel de moeilijke verhouding tot de ontzettend grote heterogeniteit van individuen, er is ook de bijhorende fragmentatie in opvattingen, gedragingen en waardepatronen. Ook hiermee hebben we het als samenleving lastig: hoe gaan we op met andere normen en waarden? Hoe verhouden we ons tot mensen die binnen andere culturele kaders denken en leven? Wat betekent dit voor de manier waarop wij in het leven staan? Deze complexe materie wordt vaak nogal unidimensionaal afgeschilderd: er is een autochtone groep en er zijn immigranten. De gigantische diversiteit binnen migrantengroepen (en zelfs binnen autochtone groepen) wordt vaak niet erkend. De diversiteit tussen migrantengroepen (op vlak van etniciteit, nationaliteit, taal, religie, cultureel kader maar ook op vlak van migratiemotieven- en trajecten, positie op de arbeidsmarkt, vastgoedmarkt,...) wordt aangeduid als superdiversiteit (Vertovec, 2007). Centraal in dit discours staan fragmentatie, hybriditeit en meervoudige identiteiten. Ondanks het besef van superdiversiteit blijft het moeilijk om aansluiting te vinden bij groepen met een andere achtergrond. Dit brengt ons bij de discussie of het überhaupt noodzakelijk is dat alle groepen vertegenwoordigd zijn binnen werkvelden. Het ideaal van het evenredigheidsstreven wordt in vraag gesteld. Moeten alle organisaties binnen de werkvelden een spiegel van de maatschappij zijn? Dit brengt ons bij het onderscheid dat we eerder (zie scan werkvelden) maakten tussen een werking met een inclusieve benadering en een categoriale benadering. Inclusiviteit verwijst naar de participatievorm waarbij de algemene toegankelijkheid voorop staat. Vanuit deze benadering moet iedereen deel kunnen uitmaken van een bepaalde werking. Doelgroepgerichte initiatieven bestempelen we als categoriaal. We denken bijvoorbeeld aan initiatieven voor senioren, vrouwen en etnisch-culturele minderheden of nog specifiekere doelgroepen binnen deze groepen. Onderzoek naar de toegankelijkheid van initiatieven in het jeugdwerk onderbouwt de stelling dat zich openstellen voor de specifieke leefwereld, noden en behoeften van (groepen) jongeren meer mogelijkheden biedt dan een eenzijdige focus op algemene toegankelijkheid *an sich* (Van de Walle, 2011).

Ter verduidelijking

Moeilijkheden met samen-leven beperken zich vaak tot de discussies zoals hierboven beschreven: de moeizame omgang tussen groepen, vaak nog met nadruk op het zogenaamd anders-zijn van groepen met een etnisch-cultureel diverse achtergrond. Deze focus leidt de aandacht af van een steeds belangrijker wordend thema dat samen-leven bemoeilijkt: de groeiende repressie in de publieke sfeer. Op moeilijkheden met het samen-leven wordt steeds vaker repressief gereageerd. Camerabewakingen en GASboetes zijn hier goede voorbeelden van. De keuze voor repressie haalt het van preventie en een doordacht sociaal beleid. Daarnaast groeien jongeren op in een klimaat waar klein overlast onmiddellijk bestraft wordt. Dit soort klimaat staat diametraal tegenover een klimaat waar er aandacht is voor leren samen-leven en leren omgaan met verschil.

3. Signalen

Shinwi: Trendy Aziatisch restaurant in Brussel (Arabisch cliënteel-hallal-serveert geen alcohol). Populair bij jonge Marokkaanse gezinnen, koppels en vriendengroepen (www.shinwi.be).

Torekes: Lokaal project dat het samen-leven stimuleert door de invoering van een complementaire munt (het stimuleert lokale en duurzame consumptie en mobiliseert ongebruikte capaciteit) (www.torekes.be).

Sweet Lorraine: Amateurkunsten, over generaties (en internet) heen (<https://www.youtube.com/watch?v=KDi4hBWsvkY>).

iDrops: creëert digitale applicaties die antwoord bieden op samenlevingsproblematieken (vb. armoede, vergrijzing, werkgelegenheid) (www.idrops.be)

4. Meer weten

Vertovec, S. (2007). Super-diversity and its implications. In: *Ethnic and Racial Studies*, 30(6), pp. 1024-1054.

Blommaert, J. (2011). <http://www.socialevraagstukken.nl/site/2011/10/27/superdiversiteit-maakt-integratiebeleid-irrelevant/>

Lammertyn, F. (2008). Het begin van de 21ste eeuw. Een sociologische tijdsdiagnose. In A. Desmet, H. Baert, M. Bouverne-De Bie, & L. Verbeke (Eds.), *Handboek Samenlevingsopbouw in Vlaanderen* (pp. 95-126). Brugge: Die Keure.

Van de Walle, T. (2011). *Jeugdwerk en sociale uitsluiting : de toegankelijkheidsdiscussie voorbij?* Gent: Academia press.